KORT FRAMSTÄLLNING AV DROGERNAS URSPRUNG OCH HEMLÄNDER

MED BLICKAR PÅ DERAS
KEMI OCH HISTORIA

AV
C. G. SANTESSON
Professor i farmakologi vid Karolinska Institutet

STOCKHOLM
P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG

PAPPER FRÅN LESSEBO

STOCKHOLM 1916
KUNGL. HOFBOKTR. IDUNS TRYCKERI-A.-B.
162950

Förord till den elektroniska utgåvan

Digitaliserad i mars 2010 av Kalle.

INLEDNING.

Följande korta framställning av *drogernas ursprung och hemländer* med blickar på deras kemi och historia är avsedd att fullständiga farmakopéns makroskopiska drogbeskrivning, *som alltid bor samtidigt studeras*. Beträffande drogkemien hänvisas i åtskilliga fall till de farmakologiska läroböckerna, ur vilka i alla händelser närmare upplysningar om ämnets kemiska del böra inhämtas.

Någon kännedom om drogernas ursprung måste, åtminstone beträffande de viktigare bland dem, anses höra till läkarens oeftergivliga allmänbildning.

Utom de officinella drogerna ha även några andra sådana av farmakodynamiskt intresse upptagits; dessa äro betecknade med en stjärna (*). Drogerna behandlas i bokstavsordning såsom i farmakopén. De droger, vilkas namn tryckts med särskild större stil, anses för läkaren mera viktiga.

Vid framställningens utarbetande hava huvudsakligen följande arbeten anlitats:

Kommentar till Svenska Farmakopén av G. Berg, A. Blomquist, Th. Delphin och R. Westling. Stockholm 1902—1906.E. Poulsson: Lehrb. d. Pharmakologie, 4:te Aufl. 1915.

Bernatzik-Vogl: Lehrb. d. Arzneimittellehre, 2:te Aufl. 1891.

Ewald-Heffter: Arzneiverordnungslehre, 14:te Aufl. 1911.

R. Boehm: Arzneiverordnungslehre, 3:te Aufl. 1903.

R. Kobert: Die Intoxikationen, 2:te Aufl. 1906.

Författaren.

*

Aloë är den till torrhet indunstade saft, som utsipprar ur de tjocka, köttiga bladen av flera sydafrikanska *Aloë*-arter (fam. *Liliaceæ*). Den hos oss officinella formen härstammar från Kaplandet. (Kemi, se Poulsson!)

Balsamum Copaivæ erhålles från träd av släktet *Copaifera* (fam. *Cæsalpiniaceæ*) i Sydamerika (vid Orinoco- och Amazonfloderna). Balsamen utrinner i riklig mängd ur en uthuggning i stammen; består av harts, löst i flyktig olja, samt bitterämne.

Balsamum peruvianum fås ur barken av trädet *Myroxylon Pereiræ* (fam. *Papilionaceæ*) i Centralamerika. Särskilt framställes balsamen vid den s. k. »balsamkusten» i San Salvador. På ena sidan av stammen lösbultas barkens yttre lager med en klubba, varefter den blottade ytan lindrigt svedes med en brinnande fackla. Småningom utsipprar balsam, som uppsuges av på stammen fästa tyglappar, ur vilka balsamen sedan urkokas med vatten. Densamma består av *cinnameïn* (huvudsakligen benzoesyrebenzylester), fri kanelsyra, harts m. m.

Balsamum Styrax liquidus erhålles från *Liquidambar orientale* (fam. *Hamamelidaceæ*) i sydvästra delen av Mindre Asien. Vitved och bark sönderhyvlas och urkokas med vatten, varur balsamen avsätter sig. Den gråa massa, som grumlar balsamen, utgöres av vattendroppar, vedrester m. m. Själva balsamen är brunsvart; består av flerakanelsyrccstrar, bland dem *styracin* (kanelsyrc-kanelester), fri kanelsyra, hartsartade kroppar m. m.

Balsamum Terebinthina communis fås ur den sårade stammen av flera *Pinus*-arter (olika former av tall, fam. *Pinaceæ*) i Europa och Nordamerika. Den mesta terpentinen kommer från Frankrike och Österrike. Ur insnitt genom barken intill vitveden utrinner balsamen, som i bleckrännor ledes ned i lerkrukor. Balsamen består av flyktig olja (*terpentinolja*, den officinella *Ætherol. Tercbinthinæ crudum*), hartser och bitterämne.

Balsamum Terebinthina veneta fås ur den sårade stammen av lärkträd, *Larix decidua* (fam. *Pinaceæ*), huvudsakligen i Tyrolen. Träden borras djupt under våren, borrhålen slutas med träproppar och den i hålen under sommaren samlade balsamen skattas på hösten. Beståndsdelarna äro av samma slag som den vanliga terpentinens, ehuru ej med dennas identiska.

Balsamum tolutantum erhålles från det i nordliga Sydamerika växande trädet *Myroxylon toluifera* (fam. *Leguminosæ*). V-formiga insnitt göras i stammarna, ur vilka balsamen utrinner i vid snittets vinkel fastade kärl. Beståndsdelarna likna mycket dem i peru-balsam.

Bulbus Scillæ äro de mellersta lökfjällen från *Urginea maritima* (fam. *Liliaceæ*) i Medelhavsländerna. Löken är ofta barnhuvudstor och kan väga flera kilo. (Kemi, se Poulsson!)

Camphora erhålles från *Cinnamomum Camphora* (fam. *Lauraceæ*), ett i sydöstra Kina, på Hainan, Formosa och flera andra japanska öar växande träd, som dessutom odlas flerstädes (i Italien, Algeriet, Ostindien, Nordamerika m. m.). Kamfern ($C_{10}H_{16}O$) är en keton, en oxidationsprodukt av en terpen ($C_{10}H_{16}$) i kamferträdets flyktiga olja, och finnes i trädets olika delar, löst i nämnda olja. Densönderstyckade veden destilleras med vatten, då kamfern såsom mindre flyktig än terpenerna avsätter sig för sig och renas. Syntetiskt framställd kamfer

(pinenhydroklorid) finnes i handeln; dess användbarhet i medicinen är ännu ej tillräckligt prövad.

☿Cantharis fås av skalbaggen *Lytta vesicatoria (Coleoptera)*, som förekommer mest på oleaceer och caprifoliaceer i södra och mellersta Europa. Spansk fluga insamlas i södra Ryssland, Rumänien, Ungern och på Sicilien, något även i Spanien. (Kemi, se Poulsson!)

Cera, vax, produceras i de flesta länder, även i Sverige; består huvudsakligen av *myricin (myricylpalmitat)* och *cerotinsyra*.

Cetaceum, valrav eller *spermaceti*, är den fasta delen av den fetaktiga massa, som finnes i hålrum ovanpå kraniet hos den s. k. *kaskeloten* eller *potvalen*, *Physeter macrocephalus*. Denna finnes i världshaven, jagas mest i Indiska och Stilla oceanerna. Den ur kaviteterna uttömda massan skiljer sig i flytande *valravs*- eller *spermacetiolja* och i fast *valrav*, som till största delen består av *cetin (palmitinsyrecetylester)*.

Chrysarobinum framställes av en massa, som genom degeneration bildats i stammarna av trädet *Andira Araroba* (fam. *Papilionacecæ*) i den brasilianska provinsen Bahia. Den nämnda massan kallas i hemlandet *Araroba* eller *Bahiapulver*; då densamma under 1700-talet av portugiserna fördes i handeln via den ostindiska staden Goa, kallades den även *Goa-pulver*. Massans huvudbeståndsdel är *krysarobin*.

Cortex Cascarillae, bark av *Croton Eluteria* (fam. *Euphorbiaceæ*), en buske eller litet träd på Bahamaöarna. Beståndsdelar: bitterämnet *kaskarillin*, litet flyktig olja, harts och garvämne.**Cortex Chinae** — barken av *Cinchona*-arter, företrädesvis *C. Succirubra* och *C. Ledgeriana* (fam. Rubiaceæ). Kinaträdens ursprungliga hemland är Sydamerika, där de växte enstaka och i grupper uppe i de stora skogarna på Andernas östra sluttning inom kontinentens mellersta och norra delar. Huruvida barkens värde som läkemedel varit känt av Sydamerikas folk före spanjorernas ankomst, är ej utrett. Däremot vet man, att de sistnämnda snart började använda drogen. Vida berömd blev densamma, då den peruanske vicekonungens, greve Chinchon's, gemål med pulver av kinabark botades från en svår feber (1638). Drogen kallades sedan bl. a. »grevinne-pulver» (polvo de la condesa), även »jesuit-pulver», emedan den genom jesuiter först blev känd i Spanien. Till minne av den nämnda lyckade kuren på grevinnan Chinchon kallade Linné kinaträdsläktet *Cinchona*. Namnet »kina» härrör från »quina», som är infödingarnas namn på bark.

Länge erhölls kinabark endast från vilt växande träd i Sydamerika. Då träden vid skördandet nedhöggos och ingen sörjde för återväxt, blev det småningom allt svårare att från det ursprungliga hemlandet erhålla god drog i tillräcklig mängd. På 1850-talet lyckades det holländare (Hasskarl, Junghuhn) och engelsmän (Markham) att till Ostindien (Java, västra indiska halvön) överföra levande kinaträd och anlägga kinaplantager, från vilka sedan 1870-talet den mesta kinabarken kommer i handeln (*kolinialkina*). — I kinabark finnes inemot ett tjog alkaloider, bland vilka främst märkas *kinin* ($C_{20}H_{24}N_2O_2$) och det därmed isomera *kinidinet* samt *cinkonin* och *cinkonidin*, ävenledes isomera med varandra; vidare *kinasyra* (giktmedel), *kinagarvsyra*, glykosiden *kinovin*, färgämnet *kinarött* o. s. v. Försättes en lösning av kininsalt med klorvatten och därpåmed ammoniak, antager vätskan en livligt grön färg (thaleiokinreaktiou).

Cortex Cinnamomi ceylanici, ceylonkanel, är barken av Cinnamomum ceylanicum (fam. Lauracece), ett mindre träd, som odlas flerstädes i varma länder. Den officinella barken erhålles från de s. k. »kanelträdgårdarna» på Ceylon. De yttre barklagren avskrapas och 8—10 strimlor av bast inskjutas i varandra samt torka, varvid de tillsammans bilda de långa, lätta stavar, som utgöra drogen. Drogen innehåller bl. a. flyktig olja, setheroleum cinnamomi, numera i vår farmakopé ersatt av Cinnamalum (kanelaldehyd), som utgör den flyktiga oljans huvudbeståndsdel.

Cortex Condurango, bark av Marsdenia Condurango (fam. Asclepiadacecé), en slingerbuske (lian) i västliga Sydamerika, på Andernas västra sluttning i Colombia, Ecuador och norra Peru. Verksam beståndsdel: »kondurangin», en blandning av glykosider. •

Cortex Frangulae, bark av Rhamnus Frangula (fam. Rhamnacecé), en i vårt land allmänt växande buske. Till apoteken importeras dock mycket bark från odlingar i Tyskland. Beståndsdelar, se PouLSSON!

*Cortex (radicis) Granati, granatrotbark, från granatäppleträdet, Punica granatum (fam. Myrtacecé), ett mindre träd, som odlas i Medelhavsländerna; innehåller flera alkaloider, pelletieriner (uppkallade efter den franske kemisten Pelletier) samt garvämne.

Cortex Quebracho, kvebrackobark, stambark av Aspidosperma Quebracho (fam. Apocynacecé), ett träd i Argentina; innehåller flera alkaloider, bland dem aspidospermin, hydrokvebrackin m. fl.

*Cortex Quillaj^:, kvillajabark, från Quillaja sapo-naria (fam. Rosacecé), ett i Peru och Chile växande träd; innehåller kvillajasapotoxin och kvillajasyra.

cortex RlIAMNI purshianae, även kallad Cascara sagrada, bark av Rhamnus Purshiana (fam. Rhamnacecé), buske eller litet träd i västra delarna av Nordamerika. Beståndsdelarna, se Poulsson!

*Curare eller Kurare, ett av infödingar i Sydamerika, inom Orinoko- och Amazonflodernas områden, framställt pilgift. Kurare fördes först till Europa av engelsmannen Walter Raleigh (1595). Dess karakteristiska verkan upptäcktes av Claude Bernard (1857). Det viktigaste materialet vid kurareberedningen är bark, grenar, ibland även rötter av diverse Strychnos-arter, särskilt Str. toxifera (fam. Loganiacecé). Beredningen är ej i detalj känd; i olika trakter torde den tillgå på olika sätt och med användning av material från skilda Strychnos-arter, då olika slag av kurare förete en skiljaktig sammansättning och olika stark verkan. I huvudsak torde kurarets framställning bestå i en kokning av växtdelarna med vatten. Sedan drogresterna frånskilts, kokas vätskan vidare, tills den antager seg konsistens, varefter detta extrakt inlägges i särskilda höljen, som äro karakteristiska för kurare från olika trakter och med olika sammansättning. Giftmassan förekommer dels i bamburörsstycken — tubo-kurare —, dels i s.k. kalebasser (urgröpta, flasklika frukter av Lagenariaarter) — kalebass-kurare — och dels slutligen i små runda lerkrukor — kruk-kurare. Det sistnämnda, bästa kuraret härstammar sannolikt från Str. Castelnaea. — Kuraremassan är mörkbrun, hård, ytterligt bitter; den löses till största delen i vatten med brun färg. Den verksamma beståndsdelen i kurare är enligt Baehms undersökningar alkaloiden kurarin, som emellertid har olika elementär sammansättning och olika verkningsstyrka i de särskilda slagen kurare, varför man talar om tubo-kurarin, kalebass-kurarin samt kruk-kurarin (eller proto-kurariti); det sistnämnda är detverksammaste och bästa, medan kurarinet i det numera i handeln mest förekommande tubokuraret är svagare och sämre. Det är numera mycket svårt att i handeln erhålla bra kurare. [Jämte kurariner innehålla kuraredrogerna även andra alkaloider, kuriner (av olika slag i de skilda drogerna), vilka sakna eller blott i ringa grad förete den karakteristiska kurareverkan, men som i stället äro hjärtgifter (särskilt kurinet i tubokurare). Kurinerna äro möjligen förstadier vid bildningen av kurarinerna. En undersökning av de Strychnos-barkar, som lämna kurare, har visat, att kurin finnes i de djupare vävnadslagren, medan det intensivt giftiga kurarinet uppträder mot ytan, i korklagret — sannolikt en skyddsanordning för trädet. Bcehm har ådagalagt, att om i kurinmolekylen införes en metylgrupp (CH3), den specifika kurareverkan framträder i hög grad förstärkt (ända till 266 gånger). Härvid överföres kurinet från en

tertiär bas (med N) till en kvaternär sådan (med N), varigenom kurareverkan, såsom talrika försök med enklare ämnen visa, förstärkes eller bringas att framträda, om den förut saknades. Möjligen äro kurarinerna att uppfatta såsom metylkuriner.]

^Euphorbium, den torkade mjölksaften av Euphorbia resinifera (fam. Euphorbiacecé), en kaktuslik buske med tjocka, köttiga, 3—4-kantiga grenar, växande i Marockos sydliga bergstrakter. Klumparna av euforbium få sin egendomliga form och ihålighet av, att mjölksaften intorkat på växtens tornar, blommor eller frukter, vilka sitta på grenarnas kanter. Ofta innehålla klumparna dylika växtbildningar. Den verksamma beståndsdelen anses vara hartssyreanhydriden euforbin.

Flos Arnioe, nyutslagna blommor av Arnica montana (fam. Compositcé), som växer och samlas inom lan-

rdet; innehåller spår av flyktig olja, bitterämnet arnicin m. m.

flos Caryophylli, kryddnejlikor, de outslagna blommorna av Eugenia caryophyllata (fam. Myrtacecé), ett mindre träd, som odlas flerstädes i Ost- och Västindien samt i Sydamerika; innehålla i riklig mängd flyktig olja, aetherol. Caryophylli, som numera i farmakopén ersatts av oljans huvudbeståndsdel, Eugenolum.

flos Chamomill^e, blomkorgar av Matricaria Chamomilla (fam. Compositcé), vilka insamlas inom landet; innehåller litet flyktig olja av mörkblå (senare brun) färg samt bitterämne m. m.

Flos Cin^:, »maskfrö», outvecklade blomkorgar av Arte-misia Cina (fam. Compositcé), som växer på stäpperna i södra Turkestan och även odlas i Transkaspien; innehåller santonin, flyktig olja m. m.

Flos Koso, kusso, honblomvippor av det i Abessiniens berg växande trädet Hagenia abyssinica (fam. Rosaceé). Verksam beståndsdel: kosotoxin.

*flos Lavandul^:, lavendelblom, från Lav andnia vera (fam. Labiaté), en i västra Medelhavsområdet växande halvbuske; innehåller flyktig olja, den officinella ^Etherol. Lavandulce.

Flos Sambuci, fläderblom, blomknippen av Sambucus nigra (fam. Caprifoliacece), samlas inom landet; innehåller litet flyktig olja, slem, garvämne m. m.

♀Fol. Belladonnae, bladen av Atropa Belladonna (fam. Solanaceé), i mellersta och södra Europas bergstrakter; odlas flerstädes som medicinalväxt, numera även i vårt land. Beståndsdelar: se Poulsson!

Fol. Cardui benedicti, kardbenediktblad, bladen av Cnicns benedictus (fam. Compositce), vild i Medelhavsländerna och i västra Asien, odlas flerstädes, även i Sverige,för medicinskt ändamål; innehåller bitterämnet cnicin samt mycket oorganiska salter.

*Fol. Coca, kokablad, bladen av Erythroxylon Coca (fam. Erythroxylacecé), en buske, som sedan urminnes tider odlas i Sydamerika å Andernas östra sluttning inom Peru och Bolivia. Ofta finner man å bladens undre sida, parallellt med medelnerven, en tydlig epidermislist (märke efter bladets veckning i knoppläget); innehåller flera alkaloider, bland dem kokain.

♀Fol. Digitalis, bladen av Digitalis purpurea (fam. Scrophulariacecé), som växer i hela västra Europa, även i Norge, särskilt i bergstrakter, samt odlas flerstädes, också i vårt land, som medicinalväxt. Drog från odlad Digitalis är lika god som sådan från vild växt. Beståndsdelar: se Poulsson!

*♀Fol. Duboisle, blad av australiska Duboisia-axter (fam. Scrophulariacece 1. Solanaceoe?), buskar eller små träd, innehålla duboisin, som, sådant det förekommer i handeln, utgöres av en blandning av hyoscyamin och skopalamin,

*Fol. Eucalypti, blad av »feberträdet», Eucalyptus globulus (fam. Myrtacecé), ett högt, mycket hastigt växande och marken uttorkande träd, ursprungligen hemma i Australien, senare odlat i en mängd varma och tempererade länder, bl. a. i Syd-Europa. Innehåller flyktig olja, vars huvudbeståndsdel, Eucalyptolum, är officineli. (Samma ämne ingår även i den förr officinella aetheroleum Cajeputi, från Melaleuca-zrter (fam. Myrtacece), träd på de ostindiska öarna).

Fol. Hamamelidis, bladen av Hamamelis virginiana (fam. Hamamelidacece), en buske, som förekommer i skogiga bergstrakter i östra delen av Nordamerika, ävenså i östra Asien, Ostindien m. m. Innehåller garvsyra (hamamelitannin) m. m.Fol. Hyoscyami, bladen av den tvååriga formen av Hyoscyamus niger, bolmört (fam. Solanacece), som växer vild i större delen av vårt land liksom i det övriga Europa och norra Afrika. Bolmört odlas flerstädes som medicinalväxt, även i vårt land; innehåller hyoscyamin och skopolamin (tidigare benämnt hyoscin).

*fol. Ilicis, paraguayté, maté, blad av sydamerikanska Ilex-arter (fam. Aquifoliacecé); innehålla kaffein.

*Fol. Jaborandi, blad av Pilocarpzis-axtex, särskilt P. Jaborandi (1. P. microphyllus, fam. Rutacect), i Brasilien växande buskar eller träd; innehålla alkaloiden pilokar pin,

Fol. Menyanthis, vattenklöverblad, bladen av Menyanthes trifoliata (fam. Gentianacecé), insamlas inom landet;

innehåller det glykosidiska bitterämnet menyantin.

*fol. NiCOTlAN^e, tobaksblad, av Nicotiana tabacum (fam. Solanacece), en ört, ursprungligen från tropiska Amerika, odlad i de flesta varma och tempererade länder. Viktig beståndsdel: alkaloiden nikotin, en färglös, senare gul till brun, oljig, skarpt luktande och smakande vätska.

*fol. Rhois, blad av Rims Toxicodendron (fam. Anacardiacecz), buske eller träd i Nordamerika; innehåller den starkt hudretande glykosiden toxikodendrol (se PoULSSON!).

*fol. rosmarini, rosmarinblad, från Rosmarinus officinalis (fam. Labiatce), en i Medelhavsländerna förekommande låg buskväxt; innehåller flyktig olja, den officinella JEtherol. Rosmarini,

Fol. Salvle, bladen av Salvia officinalis (fam. Labiatce), en halvbuske, som växer vild i de nordliga Medelhavsländerna och flerstädes odlas som medicinalväxt; innehåller flyktig olja, garvämne m. m.

Fol. Sennae, småbladen av Cassia acutifolia (fam. C(zsalpiniaceé), halvbuskar, som växa i norra Afrika (övreis

Egypten, Nubien och norra Sudan); beståndsdelar: se Poulsson!

Fol. Stramonii, spikklubbeblad, bladen av Datura Stramonium (fam. Solaiiacece), som växer vild över stora delar av Europa, Asien, Afrika och Amerika, även något i vårt land; odlas flerstädes för medicinskt behov. De taggiga frukterna ge anledning till namnet spikklubba. Innehålla hyoscyamin samt litet atropin och skopol amin.

Fol. uv/e ursi, mjölonrisblad, av Are los tap hy l os uva ursi (fam. Ericacecé), en nedliggande halvbuske, som växer vild över större delen av Europa, ävenså i norra Asien och Amerika; insamlas även i vårt land. Innehåller glykosiderna arbutin och erikolin, av vilka den förra spjälkas i socker och hydrokinon, samt garvämne m. m.

*Fructus Anacardii occidentalis, västindiska elefantlöss, frukterna av det i Västindien och norra Sydamerika växande trädet Anacardium occidentale (fam. Anacardiacecé); innehålla kar dol. Ett liknande ämne finns även i fruet. Anacard. orientalis, ostindiska elefantlöss, av det ostind. trädet Semecarpus Anacardium.

Fruct. Anisi, klyvfrukten av Pimpinella Anisum (fam. Umbellifercé), som odlas mångenstädes såväl i södra och mellersta Europa som i utomeuropeiska länder; innehåller riklig mängd flyktig olja, aetherol. Anisi, i vars ställe farmakopén upptagit oljans huvudbeståndsdel, preparatet Anetholum.

Fructus Anisi stellati, stjärnanis, frukterna av Illicium verum (fam. Magnoliacecé), ett i Tonkin och Sydkina växande, mindre träd; innehåller flyktig olja, vars huvudbeståndsdel är anetol (se föreg.).

En farlig inblandning, som stundom förekommit i stjärnanis, är de s. k. sikkimifrukterna (sikkimi noki = skadlig frukt) av det japanska trädet Illicium religiosnm; dessaäro mindre, spensligare och hålla ej anetol, men i stället ett häftigt krampgift, sikkimin, som verkar likt pikrotoxin (se Fruct. Cocculif).

Fruct. Aurantii immaturus, pomeransknopp, omogna frukter av Citrus aurantium var. Bigaradia (fam. Rutacece), ett träd, som växer vilt i sydöstra Asien och odlas i många varma länder; innehålla flyktig olja, det glykosidiska bitterämnet hesperidin, garvämne m. m.

Fruct. Cannabis, hampfrö, frukterna av Cannabis sativa (fam. Moracecé), en högväxt ört, som ursprungligen växte i sydvästra Asien, numera odlas i alla världsdelar, bl. a. särskilt i det inre av Ryssland (sydväst om Moskva); innehåller fet olja (oleum Cannabis). — Från en i Ostindien växande form av Cannabis sativa, som utmärker sig för utsvettning av harts, särskilt på blomställningarna, härrörde den förr officinella drogen ^herba Cannabis indicce, varav det i Orienten mycket spridda njutningsmedlet haschisch beredes; dess verksamma beståndsdel är kannabinol (se PoulssonI).

Fruct. Capsici, spansk peppar, de ej fullt mogna frukterna av Capsicum annttum och C longnm (fam. Solanaceé), örter, som odlas i många varma länder; drogen hämtas särskilt från Ungern; även flera andra europeiska länder producera sådan. Innehåller kristalliniskt kapsaicin och det oljartade kapsikol, båda hudretande.

Fruct. Cardamomi, kardemumma, frukterna av Elettaria Cardammomum (fam. Zingiberacecé), en högväxt ört i

Ostindien. Huvudbeståndsdel (i fröna) flyktig olja.

Fruct. Carvi, kummin, klyvfrukterna av Carum Carvi (fam. Umbellifercé), växer vild i nästan hela Europa och stora delar av Asien; odlas mångenstädes. Innehåller flyktig olja, setherol. Carvi, numera i farmakopén ersatt av prep. Carvonum.*Fruct. Cocculi, Cocculi indici, kockelkärnor, frukterna av Anamirta 1. Menispermum Cocculus (fam. Menispermacecé), en ostindisk klätterbuske; innehåller krampgiftet pikrotoxin.

fruct. colocynthidis, kolokvint, de skalade frukterna av Citrullus Colocynthis (fam. Cucnrbitacece), en klättrande ört i norra Afrika, sydvästra Asien och Ostindien; bäst är syrisk drog. Innehålla den bittra, avförande glykosiden kolocyntin.

*fruct. Conii, klyvfrukterna av Conium maculatum (fam. Umbellifercz), en även i vårt land växande giftig ört; innehålla alkaloiden koniin jämte ett par andra baser.

Fruct. Cubeb^:, de ej fullt mogna frukterna av Piper Cubeba (fam. Piperaceé), en klätterbuske på de ostindiska öarna; innehåller flyktig olja och hartsartad kubebasyra.

Fruct. Fceniculi, fänkål, klyvfrukterna av Fceniculum vulgäre (fam. Umbelliferce), en högväxt ört, vars hemland är Medelhavsländerna; odlas i större delen av mellersta och södra Europa och även annorstädes; innehåller flyktig olja (ej mer officineli).

Fruct. Juniperi, enbär, den mogna bärkotten av en, Juniperus communis (fam. Pinacecz), allmän i hela Europa m. m.; skördas inom landet; innehåller flyktig olja m. m-

Fruct. Myrtillt, blåbär, frukterna av Vaccinium Myrtillus (fam. Ericacecz), liten halvbuske. Skördas inom landet; innehåller garvämne, organiska syror m. m.

Fruct. Petroselini, persiljefrö, de mogna klyvfrukterna av Petroselinum sativum (fam. Umbelliferce), s om växer vild i sydöstra Europa och stora delar av Asien samt odlas mångenstädes både i Europa och i andra världsdelar; innehåller bl. a. flyktig olja, vari ingår apiol (persiljekamfer).

gossypium depuratum, renad bomull, de vita, från fett befriade fröhåren av Gossypium-arter (fam. Malvacecé), örter, buskar eller stundom träd, som odlas i en mängd olika former i ett flertal varma länder. Består huvudsakligen av cellulosa.

Gummi arabicum, den ur stammen framsipprade och intorkade saften från Acacia-arter, särskilt A. Senegal (fam. Mimosecz), träd i heta länder, särskilt Afrika och Australien. Det finaste gummit kommer från södra Nubien, Kordofan och närgränsande delar af Afrika. Består väsentligen av arabinsyrade salter med kalcium, kalium och magnesium.

Gummi-RESINA ammoniacum, ammoniak-gummi, den utsipprade, i luften stelnade mjölksaften från Dorema-arter, särskilt D. ammoniacum (fam. Umbelliferce), manshöga örter på stäpperna i Turkestan, Persien och Afganistan. Saften utträder spontant eller genom insektsstyng. Beståndsdelarna äro harts, gummi och litet flyktig olja.

Gummi-resina Asa fcetida, dyvelsträck, intorkad mjölksaft ur den sårade roten samt stjälkens nedre del från Ferula-arter (fam. Umbellifercé), höga örter, som växa å stäpper i Persien och Afganistan. Beståndsdelarna tillhöra samma slag som i ammoniakgummi. Den egendomligt motbjudande lukten kommer av flyktiga sulfider.

Gummi-resina galbanum, galbanum, den utsipprade, i luften stelnade mjölksaften från Ferula-arXer (andra än dem, som lämna dyvelsträck), likaledes höga, kraftiga örter från stäppländer i Persien och Turkestan. Mjölksaften utträder spontant. Beståndsdelarna äro de hos gummiharts vanliga.

Gummi-resina Gutta, gummigutta, intorkad mjölksaft ur den sårade stammen av Garcinia-arter (fam. Guttifercé), träd, som växa i Ostindien, särskilt på östra indiska halvön.Träden ristas i spiral och den utrinnande saften uppsamlas i bamburör samt torkas över eld; därav härrör (hela) drogstyckens cylindriska form och långsgående räfflor på den cylindriska ytan. Även här finnas harts, gambogiasyra, och gummi.

Gummi-RESINA Myrrha, myrra, den utsipprade, i luften stelnade mjölksaften från Commiphora-zxtex (fam. Burseracece), mindre träd i västra Arabien, Somalilandet och Abessinien. Myrrha innehåller mycket gummi, harts och flyktig olja.

Gutta PERCHA alba, vit guttaperka, intorkad och renad mjölksaft från flera träd till fam. Sapotacece, växande på halvön Malacka samt på de ostindiska öarna; består till stor del av det terpenartade, fasta kolvätet gutta.

Herba Absinthii, malört, blommande grenar och blad av Artemisia Absinthium (fam. Compositce), som växer vild i en stor del av Europa, även i Sverige; odlas flerstädes, även i vårt land; innehåller mörkgrön flyktig olja, som är orsak till krampsymtom hos absint-supare, samt det glykosidiska bitterämnet absintiin.

Herba Hyssopi, isop, de blommande övre grenarna av Hyssopus officinalis (fam. Labiatce), en liten halvbuske, som växer vild i södra Europa och mellersta Asien; odlas även flerstädes. Innehåller flyktig olja och garvämne.

Herba Lobeliae, den ovanjordiska delen av den blommande örten Lobelia infläta (fam. Campanulacecé), sönderskuren och pressad i fyrkantiga karduser; härstammar från östra delen av Nordamerika, där den kallats »indian tobacco». Innehåller alkaloiden lobelin m. m.

Herba Menth^e piperit^:, pepparmynta, de blad- och blombärande övre delarna av Mentha piperita (fam. Labiatce), en genom kultur uppkommen form, odlad i flera europeiska länder, i Ostindien och Förenta staterna. Inne-häller flyktig olja, den officinella ALtherol. Menthce piperitce, vars viktigaste beståndsdel är mentol.

HlRUDO, blodigeln. Enligt farmakopén tillåtas två igelarter, Sanguisuga medicinalis — grå eller tysk igel — och 5. officinalis — grön eller ungersk igel. Den förra finnes i norra Europa, dock sällan i Skandinavien; den senare i södra och sydöstra Europa. Mundelarna utveckla ett enzym, hirudin, som motverkar blodets koagulation.

Kamala, körtlar och hår från Mallotus philippinensis (förr kallad Rottlera tinctoria; fam. Euphorbiacecé), en buske eller mindre träd i Ostindien. De små ovala körtlarna jämte håren isoleras från frukterna genom skakning eller rivning i såll. Den verksamma beståndsdelen namnes rottlerin (se poulsson!).

kautschuk, den intorkade och renade mjölksaften från flera tropiska träd, tillhörande familjerna Apocynacece, Asclepiadacece, Euphorbiacece och Moracece i Brasilien, Västindien, Afrika och Ostindien. Insnitt göras och den utrinnande mjölksaften samlas i kärl, eller ock, på andra håll, nedhuggas och styckas träden, varvid saften uppsamlas. Ett av de viktigaste kautschuklämnande träden är Ficus elastica (fam. Moracece) i Ostindien. Kautschukmassan består av aromatiska kolväten, till största delen av polypren.

* Kurare, se *Curare!

LlGNUM Quassi^k, kvassia, veden av stam och grenar från Quassia amara (fam. Simarubce), en buske eller ett mindre träd från Sydamerika (Guiana samt angränsande delar av Brasilien och Venezuela); innehåller kristalliserande bitterämnen, kvassiiner,

*LlGNUM Santali album, vitt sandelträ, från Santalum album (fam. Santalacece), ett träd, som växer vilt och od-las i Ostindien. Lämnar sandelolja, den offlcinella ALtherol. Santali.

Lignum Santali rubrum, rött sandelträ, den pulveriserade, röda kärnveden av Pterocarpus santalinus (fam. Papilionacecé), ett medelstort träd i Ostindien. Innehåller santa lin, även kallat santalsyra eller sandelrött — drogens röda färgämne.

lycopodium, nikt, sporerna av Lycopodium-zrter (fam. Lycopodiacecé), särskilt L. c lavatum — en i hela Europa, norra Asien m. m. uti skogstrakter allmän ört. Nikt innehåller fet olja (50 °/o) m. m.

manna, den efter snitt i barken utsipprade, i luften intorkade saften från mannaasken, Fraxinus Ornus (fam. Oleacecé), en buske eller träd i Sydeuropa, Mindre Asien och Turkestan. Särskilt kommer manna från Italien. Dess viktigaste beståndsdel är den sexvärdiga alkoholen mannit. Även förekommer däri litet av den bittra glykosiden fraxin.

Mel, honung, samlas av honungsbiet, Apis mellifica. Fås inom landet. Huvudmassan utgöres av invertsocker.

moschus, mysk, innehållet i de från Kina införda myskpungarna, vilka erhållas från myskhjorten, Moschus moschiferus (Artiodactyla), ett litet djur, som lever i Centralasiens högberg. Myskpungen är en sekretreservoar, som finnes hos hanen under bukhuden mellan naveln och penis samt mynnar genom ett runt hål ungefär vid pungens mitt. Pungen utskäres med bukhud och inåt begränsande fascia. Massan är i färskt tillstånd tjockflytande, gulbrun, efter torkning kornig, mörkbrun. Drogen utgöres numera av den ur pungarna uttagna, torkade massan. Myskens karakteristiska beståndsdelar äro ännu okända.

Oleum AmygdaLvE — se Semen Amygdali!

Oleum Cacao — se *Semen Cacao!

♀♀Oleum Crotonis — se ♀Semen Crotonis!OlEUM Jecoris Aselli, torsklevertran, fiskolja, den ur färska levrar från Gadus-arter, särskilt Gadus Morrhua (Teleostei) erhållna oljan. Torskarna fångas i Atlanten och Norra ishavet. Levrarna rensas och förarbetas snarast möjligt efter fångsten. Oljan utsmältes genom varsam uppvärmning, varefter den starkt avkyles för att avsätta fast fett. Vid beredning av den bästa tranen förtränges under uppvärmningen luften medels kolsyra för att undvika fettsyrornas oxidation. Den norska tranen anses vara den bästa. Utom vanliga fettarter (glycerider av palmitin- och stearinsyrd) uppges oljan innehålla omättade fettsyror — terapin- och jekoleinsyra; vidare kolesterin, spår av jod samt, särskilt i sämre, brun tran, diverse organiska baser. I stället för torsklevertran rekommenderas numera sältran, oleum Phocce medicinale, olja, som vinnes ur späcket från vid våra kuster levande sälarter (P/ioca m. fl.).

Oleum Lini — se Semen Lini!

Oleum Oliv/E, olivolja, den genom kallpressning erhållna oljan ur oliver, frukterna av Olea europce (fam. Oleacecé), ett mindre träd, som odlas i en mängd varmttempererade länder i alla världsdelar. God olja erhålles från södra Frankrike (Provence), Italien och Spanien. Består av flera fettsyreglycerider (nämligen glycerider av palmitin-, stearin-, olje- och arakinsyra m. fl.).

*Oleum Phocce medicinale, se Ol. Jecoris Aselli!

Oleum Rapae, rovolja, erhållen genom pressning av frön från Brassica-arter, särskilt B. Napus (fam. Crucifercé), i de flesta europeiska länder och även annorstädes odlade örter; innehåller glycerider av stearin-, eruka- och rapinsyra m. m.

Oleum Ricini, erhålles genom kallpressning av skalade frön från Ricinus cummunis (fam. Euphorbiacece), en ört eller ett mindre träd, sannolikt ursprungligen hemma inordöstra Afrika, sedan odlad och förvildad i varma och tempererade länder i alla världsdelar. Olja erhålles mest från Italien, södra Frankrike, England, Förenta staterna och Ostindien. Innehåller glycerider av ricinolje- (eller ricinol-) och stearinsyra m. m. (I pressåterstoden finnes jämte äggvita m. m. ett mycket giftigt ämne, ricin, analogt med abrin i Semen Abri och krotin i Semen Crotonis, se nedan och Poulsson!)

♀Opium, den lufttorkade mjölksaften ur ristade, omogna fruktkapslar av opiumvallmo, Papaver somniferum (fam. Papaveracecé). Det hos oss medicinskt använda opium, op. levanticum, turcicum eller Smyrnczum (kommer mest i handeln över Smyrna), skördas huvudsakligen i Mindre Asien från därstädes odlad växt. Fruktkapslarna ristas horisontellt. Den utsipprade och stelnade mjölksaften formas till bollar, omslutna av vallmoörtblad. Mellan bollarna, som packas i lådor, strös Rumex-frukter för att hindra bollarna att klibba vid varandra. (Ostindiskt opium förekommer i form av stora, runda kulor, omgivna av sammanklibbade vallmokronblad. Vidare fabriceras opium i Persien, Egypten, Sydryssland; norra Afrika, Amerika, Australien. Det mesta opiet användes som njutningsmedel, till intagning eller rökning. Den förr synnerligen rikliga opiumproduktionen i Kina håller på att nedläggas och opiumrökningen motarbetas där med energi.) — Opium innehåller ett tjugotal alkaloider. Viktigast är morfin, varav det officinella opiet skall innehålla omkring 10 %. (Se f. övr. Poulsson!) Alkaloiderna äro bundna vid mekonsyra, mjölksyra, svavelsyra m. m. Dessutom innehåller opium diverse kolloida substanser, såsom slem, pektinämnen, äggvita, vax, kautschuk o. d., varjämte förekomma färgämnen, okända aromatiska kroppar (orsak till den »narkotiska lukten») samt oorganiska salter.Pericarpjum

Aurantii, pomeransskal, skalen av de mogna frukterna från Citrus Aurantium, var. Bigaradia (fam. Rutacece), skurna i fyra klyftor, befriade från den inre, vita vävnaden (albedo) och torkade. (Om moderväxten, se Fruct. Aurant. imrnaturtisX) Drogen utgöres av det gulbruna ytterlagret (flavedo), innehållande de stora oljerummen, där drogens flyktiga olja finnes. Kommer mest från Spanien, södra Frankrike och Italien. Beståndsdelar: se Fruct. Aur. immat.!

Pericarpium Citri, citronskal, de torkade fruktskalen från citronträdet, Citrus medica var. Limonum (fam. Rutacece), växande i Medelhavsländerna, särskilt Italien. Citronerna skalas i spiral, och drogen består därför av långa, vridna band med både flavedo och albedo. Innehålla flyktig olja, den officinella JEtherol. Citri, bitterämnet hespe-ridin och garvämne.

Radix alth/EAi, altearot, den från yttre barklagren befriade roten av Althcea offtcinalis (fam. Mälvacecé), en i mellersta och södra Europa samt vissa delar av Asien vilt växande och flerstädes odlad ört. Innehåller rikligen växtslem och stärkelse m. m.

Radix Calumb^e, kalumba- (1. kolumbo-) rot, den i skivor skurna roten av Jatrorrhiza palmata (fam. Menispermacecé) från östra Afrikas kustländer och Madagaskar; odlas på vissa öar i Indiska oceanen. Drogen hämtas från tjocka, köttiga birötter. Den innehåller det kristalliserande bitterämnet kolumbin, amorf kolumbosyra, alkaloiden berberin samt stärkelse i riklig mängd.

Radix Gentianae, gentianarot, rotstock och rotgrenar av flera Gentiana-arter, särskilt G. lutea (fam. Gentianä-cecé), fleråriga, höga örter, som växa på alpängar i södra och mellersta Europa. Innehåller det kristalliserande, glyko-sidiska bitterämnet gentiopikrin m. m., men ej stärkelse.Radix ClycyrriiiZ/E, lakritsrot, skalade rötter och utlöpare (stoloner) av Glycyrrhiza glabra, var. glandulifera (fam. Papilionacece), en högväxt, flerårig ört i sydöstra Europa (Ungern, Galizien, Sydryssland) och delar av Asien. Innehåller glykosiden glycyrrhizin m. m.

Radix Ipecacuanhae, kräkrot, utgöres av de förtjockade birötterna av Uragoga (förr Cephaelis) Ipecacuanha (fam. Rubiacecé), en liten halvbuske i Brasiliens skogiga bergstrakter, innehåller alkaloiderna emetin och cephaelin samt den bittra glykosiden ipecacuanhasyra.

*radix Kawa-Kawa, roten av Macropiper methysticum (fam. Piperacecé), en buske, som växer vild och även odlas å flera av Stilla havets öar; innehåller kazva-harts — se Poulsson!

Radix Pimpinell^e, rotstock med rötter av Pimpinella Saxifraga (fam. Umbellifercé), en flerårig ört, som växer vild i större delen av Europa, även i Sverige, samt i västra Asien. Innehåller flyktig olja jämte harts, garvämne m. m.

*Radix Pyrethri, bertramrot, roten av Anacyclus Pyrethrnm (fam. Compositai), en i de afrikanska Medelhavsländerna växande ört. Innehåller det kristalliniska, skarpa bitterämnet pyretrin.

Radix Ratanhi/e, rotgrenar av Krameria triandra (fam. Cczsalpiniacecé), en helt låg buske, som växer i Perus och Bolivias bergstrakter; innehåller rataniagarvsyra och därav bildat färgämne, rataniarött.

Radix Sarsaparill^e, rötter av centralamerikanska Srnilax-arter (fam. Liliacecé), klätterbuskar med talrika, utomordentligt långa birötter. Dessa senare utgöra drogen. Den officinella formen namnes »Honduras-sarsaparill». Rottågorna äro sammanbuntade i inemot meterlånga »dockor»,

omvikta vid ändarna och omvirade med spiralrullade rottågor. Innehåller saponinsubstanser.

*Radix Scopoli/e, se *Rhizoma Scopolle!

Radix Senegae, roten av Polygala Senega (fam. Po-lygalacecé), en i bergiga skogstrakter uti mellersta Nordamerika växande ört. Gammal indianmedicin, som påstods kunna bota bett av skallerorm (»rattlesnake-root»). Innehåller saponiner (senegin och polygalasyra).

Radix Taraxaci, maskrosrot, roten med rotstock av Taraxacum officinale (fam. Compositcé), växer rikligt i vårt land liksom över större delen av den norra hemisfären; innehåller det amorfa glykosidiska bitterämnet taraxacin,

socker, (senare) inulin samt oorganiska salter.

resina BenzoÉ, ett från Siarn på östra indiska halvön kommande harts av ej säkert känt botaniskt ursprung (sannolikt Styrax Benzoin, fam. Styracece). Innehåller fri benzoesyra och harts.

resina colophonium, kolofonium, stråkharts, den hartsiga återstoden efter avlägsnande av terpentinoljan ur terpentin (se Balsam. Tereb. communis!). Består av anhydrider av i balsamen förekommande hartssyror jämte resen samt någon rest av terpentinolja.

resina Guajaci, guajakharts, det ur veden av Guajacum-diYttv (fam, Zygophyllacecé) erhållna hartset. Träden i fråga förekomma i norra Sydamerika, Florida och på de västindiska öarna. Hartset erhålles mest genom att fälla träden, söndersåga stam och grenar i meterlånga stycken, genomborra dessa efter längden och upphetta dem över eld, då hartset smälter, utrinner ur borrkanalen, uppsamlas och lämnas att stelna. Hartset består väsentligen av en rad hartssyror (guajakonsyra, guajakhartssyra m. fl.). Veden var förr officineli under namn av Lignum Guajaci.Resina Jalaive, jalapaharts, se Tuber Jalap.e!

resina Mastix erhålles från Pistacia Lentiscus (fam. Anacardiacecé), ett litet, i Medelhavsländerna växande träd. Farmakopéns drog erhålles särskilt från en varietet (P. L., var. Chiä), som odlas på Kios. Består av hartssyror, »resener», samt litet flyktig olja.

Resina Podophylli, se *Rhizoma Podophylli!

Resina Sandaraca, sandarak, harts från Callitris quadrivalvis (fam. Coniferce), ett i Nordafrikas bergstrakter växande barrträd.

Rhizoma Calami, kalmusrot, de vanligen kluvna rotstockarna av Acorus Calamus (fam. Aracecé), en örtartad sumpväxt, som växer vild inom större delen av norra hemisfären, även i vårt land. Innehåller flyktig olja, det glykosidiska bitterämnet akorin m. m.

Rhizoma Filicis, ormbunkrot, rotstocken jämte bladskaftbaser av Aspidium Filix mas (fam. Polypodiacece), en ormbunke, som växer vild i bergiga skogstrakter såväl över hela Sverige som i övrigt mångenstädes i Europa, delar av Asien, norra Afrika och Amerika. Om beståndsdelarna, se Poulsson! (Giftigare och verksammare som maskmedel äro de mindre och smäckrare rhizomen av Aspidium spinulosum och A. dilatatum, av vilka särskilt det förra användes i Finland och Östersjöprovinserna till framställning av extrakt, t. ex. maskmedlet filikon, som ges i väsentligt mindre doser än svenska farmakopéns extrakt.)

Rhizoma Galang^, galanga- eller galgo-rot, rotstocken av Alpinia officinarum (fam. Zingiberacecz), en ört, som växer vild på ön Hainan i östra Kina samt odlas på närliggande kinesiska fastland ävensom i Siarn (östra ind. halvön); innehåller flyktig olja, garvsyra, harts m. m.

*Rhizoma (Radix) Hellebori viridis, grön prustrot, rotstocken av Helleborus viridis (fam. Ranunculacecé), en ibergiga skogstrakter i mellersta och södra Europa växande ört. Innehåller bl. a. det till digitalisgruppen hörande glykosidiska hjärtgiftet helleborein.

Rhizoma Hydrastis, hydrastisrot, rotstock med rötter av Hydrastis canadensis (fam. Ranunculacecé), en flerårig ört i östra delen av Nordamerika (Kanada och Förenta staterna). Innehåller bl. a. alkaloiderna hydrastin och berberin.

Rhizoma Iridis, violrot, den skalade rotstocken av flera fris-arter (fam. Iridacece), i Medelhavsområdet och Orienten växande örter, odlade och förvildade i mellersta Europa; drogen skördas mest i Italien. Innehåller flyktig olja, vars fina lukt betingas av iron.

*Rhizoma Podophylli, rotstocken av Podophyllum peltatum (fam. Berberidacecé), en flerårig ört från östra delarna av Nordamerika. Genom extraktion med sprit erhålles det officinella resina Podophylli, podofyllin, som innehåller de kraftigt avförande ämnena podofyllotoxin och pikropodofyllin.

Rhizoma Rhei, rabarberrot, rotstocken av centralasiatiska Rheum-arter (fam. Polygonaceé), kraftiga örter från

nordvästra Kina och närgränsande trakter av Tibet och Mongoliet. Rotstockarna befrias genom svarvning från bark och vanligen även ved, bestå alltså väsentligen av den voluminösa, egendomligt byggda märgen. Komma i handeln över kinesiska hamnar. Om beståndsdelarna, se Poulsson!

*Rhizoma Scopolle, från den i Japan växande örten Scopolia japonica (fam. Solanacece), som innehåller skopolamin (eller hyoscin) jämte hyoscyamin och atropin. Samma beståndsdelar finnas även i rotstocken av Sc. Carniolica (eller Sc. atropoides) i Östalperna och Karpaterna.Rhizoma Valerian.e, vändelrot, rotstock med birötter av Valeriana officinalis (fam. Valeria7iacecé), en högväxt ört, som förekommer tämligen allmänt i vårt land, särskilt vid havsstränder, ävensom i större delen av Europa samt i delar av Asien; odlas i flera medeleuropeiska länder. Innehåller flyktig olja, som består bl. a. av bornylestrar av valeriansyra m. fl. feta syror.

Rhizoma Veratri, prustrot, rotstocken med birötter av Veratrum album (fam. Liliacecé), en flerårig ört, som växer på alpängar i mellersta och södra Europa samt i Centralasien. Innehåller flera alkaloider, bland dem protoveratrin.

Rhizoma Zingiberis, ingefära, den helt eller delvis skalade rotstocken av Zingiber officinale (fam. Zingiberacece), en högväxt ört, som odlas i ett flertal tropiska länder, särskilt i Ost- och Västindien, Japan och Kina. Innehåller flyktig olja samt det skarpa ämnet gingerol, en halvflytande ljusröd massa.

♀Secale cornutum, mjöldryga, vilmyceliet av Claviceps purpurea (fam. Hypocreacecé), en svamp, som utvecklar sig i rågblom. Svampens första utvecklingsstadium (sfacelian) förtär rågblommans fruktämne. I sfacelian utvecklar sig, från dennas bas, en fast, långsträckt kropp, svampens andra stadium (sclerotiuni), som på hösten faller till marken och övervintrar. Detta sclerotium, som därför betecknats såsom svampens »vilmycelium», insamlas vanligen vid rågens tröskning och utgör drogen mjöldryga. Om svampen i stället får vidare utveckla sig, uppstår det tredje och sista stadiet, i det att sprickor uppstå i sclerotiet, ur vilka små skaftade sporkroppar utväxa och bilda askosporer, vilka, om de komma upp i rågblom, giva upphov till en ny utvecklingscykel. — Mjöldryga uppträder f. ö. även på vete, majs m. m. Den förekommer över hela3Q

Europa och även i andra världsdelar, särskilt där jordbruket är mindre väl skött. Den mesta drogen kommer från Ryssland. — Beträffande beståndsdelarna, se poulsson!

*Semen Abri, jequirity, paternosterbönor, frön av den i Ostindien och Brasilien förekommande papilionacéen Abrus precatorius; innehåller ett mycket giftigt ämne (»toxin»), abrin (se Poulsson!).

Semen Amygdali amarum, bittermandel, frön av Prunus Amygdalus, var. antar a (fam. Rosacecé), ett mindre träd, som odlas i Medelhavsländerna och i Amerika. Innehåller den bittra glykosiden amydalin, enzymet emulsin, fet olja — den officinella Oleum A7nygdahv —, äggvita, socker m. m.

Semen amygdali dulce, sötmandel, frön av Pr. Am., var. dulcis. Överensstämmer med föregående utom däri, att amygdalin saknas. Sötmandlarna äro vanligen större och plattare än bittermandlarna samt ha milt sötaktig, ej bitter smak.

*Semen Arec^e, arekanöt, betelnöt, fröet av areka- eller pinang-palmen, Areca Catechu, i Ostindien. Fröna lämna på grund av sin halt av garvsyra palmkateku och användas samman med betelblad (av Piper Betle) samt kalk vid det i Ostindien och på dess öar vitt utbredda betel-tuggandet. Innehåller flera alkaloider, bland dem arekolin.

*Semen Cacao, kakaobönor, frön av Tkeobroma Cacao (fam. Biittneriacece), ett stort träd, som växer i norra Sydamerika och på de västindiska öarna. Torkade kakaobönor (»solkakao») äro starkt bittra. Genom jäsning på fuktig jord (»jordkakao») erhåller drogen sin milda smak. Innehålla teobromin, fett — det officinella oleum Cacao —, äggvita, färgämne (kakaorött) m. m.*Semen Calabar, kalabar- eller ordalicbönor, frön av den klättrande halvbusken Physostigma venenosum (fam. Papilionacece), som förekommer å Afrikas västkust i området öster om Nigermynningen (»Old-Calabar»). Fröna användas av infödingarna till s. k. ordalier eller gudsdomar. (En för trolldom 1. dyl. anklagad person erhåller kalabarböna att förtära; undgår han förgiftning, så är han oskyldig, i motsatt fall skyldig.) Innehåller alkaloiderna fysos-t ig min och kalabar in.

*Semen Coffe^e, kaffebönor, frövitorna från kaffeträdet (eller kaffebusken), Coffea arabica (fam. Rubiacece), vars ursprungliga hemland torde vara södra Abessinien, men som sedan spritts genom odling till de flesta tropiska länder. Innehålla kaffein, kaffe garvsyra m. m.

*Semen col.e, kola- eller guru-nötter, de tjocka hjärtbladen av Sterculia (eller Cola) acuminata (fam. Sterculiacecé), ett träd, som växer i de västliga kustländerna av tropiska Afrika, där kolanötterna användas som njutningsmedel och även såsom ett slags mynt eller bytesmedel. De innehålla kaffein, garvämne m. m.

♀Semen Colchici, tidlösefrö, fröen av Colchicum autumnale (fam. Liliacecé), en ört, som växer på fuktiga ängar i mellersta och södra Europa samt norra Afrika. Blomman uppträder pä hösten, frukten mognar först följande vår. Fröen innehålla kolchicin och kolchicein (se poulsson!). [Även den underjordiska knölen, bulbus Colchici, är giftig; kunde möjligen förväxlas med eller inblandas i tuber Salep.~]

♀Semen Crotonis, krotonfrö, frön av Croton Tiglium (fam. Euphorbiacecé), ett litet träd eller buske, som växer i Ostindien och odlas därstädes samt i Kina. Fröen innehålla fet olja — den officinella oleum Crotonis —, som jämte fettsyreglycerider (krotonolje-, tiglin-, stearin-, pal-mitinsyreglycerider m. fl.) innehåller en starkt retande, avförande och giftig hartsartad kropp, krotonresin (möjligen ester av en hartsalkohol med feta syror). I resterna efter utpressning eller extraktion (medelst sprit, eter 1. dyl.) av den feta oljan (med hartset) finnes ett synnerligen giftigt ämne, krotin, sannolikt av samma beskaffenhet som abrin i semen Abri och ricin i semen Ricini (se oleum Ricinif).

*Semen CucURBnvE, kurbitsfrön, av Cucurbita maxima och C. Pepo (fam. Cucnrbitaceé), som härstamma från SydAsien och odlas i många varma och tempererade länder. Innehålla riklig mängd fet olja; de verksamma (bandmask-fördrivande) beståndsdelarna äro ej kända.

*Semen (S:ti) Ignatii — se Semen Nucis vomiC/e!

Semen Lini, linfrö, av Linum usitatissimum (fam. Linacecé), enårig ört, som odlas i snart sagt hela den bebodda världen utom i ekvatorialländerna. Särskilt finnas stora odlingar i Ryssland, Egypten, Algeriet, Ostindien och vissa delar av Amerika. Innehålla fet olja — den officinella olenm Lini — samt slem, äggvita m. m.

Semen Myristic^e, muskot, frökärnan av Myristica fragrans (fam. Myristicacecé), ett medelhögt träd på Nya Guinea och flera ostindiska öar; odlas i Ost- och Västindien m. fl. trakter. Förr var även det röda (efter torkning gulbruna) fröhyllet, arillus Myristicce eller muskotblomma, officinellt, likaså den flyktiga oljan, aetheroleum Myristicse, och det fasta, gulbruna fettet, oleum Myristicae, som utgöra muskötens viktiga beståndsdelar.

♀Semen Nucis vomicae, rävkaka, frön av Strychnos Nitx vomica (fam. Loganiacecé), ett litet träd i Ostindien och på dess öar samt i Nordaustralien. (Nux vomica betyder kräk-nöt, ett namn, som torde härröra därav, att fröets ytterligt bittra smak reflektoriskt kan framkalla kräkning. Namnet rävkaka härleder sig från bruket av prepa-rat på drogen för dödande av rävar.) De viktiga beståndsdelarna äro alkaloiderna stryknin och brucin, bundna vid äpplesyra och kaffegarvsyra. [Stryknin eller brucin eller båda tillsammans förekomma även hos talrika andra Strychnosarter i Syd-Asien och i tropiska Afrika, så t. ex. stryknin i s. k. Ignatiusböna, senien eller faba S:ti Ignatii från Str. Ignatii på Filippinerna; i rotbarken av Str. lieuté, som lämnar det fruktansvärda pilgiftet Upas Tieuté eller U. Radja (»det konungsliga giftet») på de ostindiska öarna; samt stryknin jämte mera brucin i den s. k. falska Angosturabarken, *Cortex Angosturce spurius, som visade sig vara bark av Strychnos Nux vomica. Denna hade råkat bliva inblandad i den såsom aromatiskt bittermedel använda äkta angosturabarken (C. A. verus) av Galipea officinalis, varav dödande förgiftningar följde. Då de franska alkaloid-kemisterna Pelletier och Caventou undersökte den giftiga drogen, antogs det, att denna härrörde från en Brucea-art och det isolerade giftet fick därför namnet brucin, ett namn, som det fick behålla, även sedan drogens ursprung från rävkaketrädet blivit upptäckt. Samma kemister framställde först strykninet ur Ignatiusbönor (1818). — Om litet strykninsalt utröres med en droppe konc. H2S04 och därtill sättes ett korn kaliumdikromat, uppstår en mörkt blåviolett färg, som snart övergår i smutsigt blågrönt. — Sydamerikanska Strychnos-arter lämna kurare7\

*Semen Paullini^e, frön av Paullinia sorbilis (fam. Sapindacecé), en klätterbuske i Brasilien, användas till

beredning av guarana-pasta, ett kaffeinhaltigt, i vissa trakter av Syd-Amerika använt folknjutningsmedel. (Jfr kaffe, te, kakao, maté, kola m. m.!)

*Semen Sabadillae, lus- eller husarfrö,1 frön av Sabadilla officinarum (fam. Colchicaceoé), en ört, som växer i

1 Löss ha stundom kallats »svarta husarer».bergen uti Central- och norra Sydamerika. Drogen innehåller flera alkaloider, officinella under namnet Veratrina.

Semen Sinapis, svart senap, frön av Brassica nigra (fam. Crucifercé), odlad och förvildad i större delen av Europa, även i södra delarna av vårt land, samt i flera andra världsdelar. Innehåller glykosiden sinigrin, enzymet myrosin, fet olja, växtslem m. m. Genom inverkan av myrosin på sinigrinet vid vattentillträde sönderdelas det senare i isorodanqllyl — den officinella ÅZtheroL Sinapis —, socker och KHS04.

♀Semen Strophanthi, frön av Ströp kanthus-zxttr (fam. Apocynacecé), som lämna i handeln förekommande s. k. Kombé-frön, befriade från clen långskaftade spridningsapparaten (fina hårpenseln). Stropjianthus-arterna äro klätter-buskar, som växa i tropiska Afrika, där dessa växter av infödingarna användas till beredning av pilgifter; kombé, iné äro exempel på infödingnamn å sådana pilgiftpreparat. De officinella kombé-fröna äro gröngrå eller gulgrå, tilltryckt silkeshåriga och böra (flertalet) utmärka sig för att, sedan fröskalet efter genomfuktning med vatten avlägsnats, vid beröring med konc. H2S04 antaga mörkgrön färg (strofantinreaktion). Innehålla strofantin (se Poulsson!). I de nästan glatta, gulbruna fröen av Str. gratus finnes det särdeles verksamma gratus-strofantinet (g-Strophanthin christ. Thoms från E. Merck).

*Semen eller Faba Tonco, tonkaböna, frön av Dipterix odorata (fam. Papilionacecz), ett träd i tropiska Afrika (Guinea). Tonkabönan innehåller kumarin, som f. ö. finnes hos talrika andra växter, t. ex. hos mystmadra, Aspernla odorata (Rubiacese), hos Melilotus officinalis (Papilionaceae), hos vårbrodd, Anthoxanthum o doratum (Gramineae), hos flera orchidaceer (O. militaris) och i s. k. bour-hon- eller faJiam-té, bladen av Angrwcum fragrans på Mauritius m. fl. öar.

stigma Croci, saffran, märkena av Crocus sativus (fam. Iridacecé), som växer vild i Grekland, på några av Arkipelagens öar och i Mindre Asien samt odlas i flera europeiska länder, särskilt Frankrike, samt i Ostindien, Kina, Japan, norra Afrika, Amerika m. m. Innehåller litet flyktig olja, som uppstår genom spjälkning av glykosiden pikrokrocin.

Tragacantha, dragant, i luften hårdnad, slemmig saft, som utsipprar genom sprickor i stammarna på flera Astragalus-arter (fam. Papilionacece), små, tornbärande buskar i södra Grekland och i Asiens bergstrakter. De blad eller ofta böjda och krokiga band, av vilka draganten består, äro ej konstprodukter, utan ha torkat i dessa former vid saftens utträde ur stammarna. Består huvudsakligen av bassorin och gummi (arabinsyrade salter).

Tuber Jalapae, jalaparot, förtjockade birötter av Exogonium purga (fam. Convolvulacecé), en slingrande ört, som växer i östra Mexikos bergstrakter. Innehåller harts, som till god del består av den glykosidiska hartssyreanhydriden konvolvulin.

Tuber Salep, saleprot, knölrötter av flera Orchidacéer tillhörande gruppen Ophrydece. Flertalet av dessa växa i vårt land likasom i många andra länder. Drogen kommer dock mest från Sydeuropa, särskilt Grekland, och från Mindre Asien. Innehåller växtslem och stärkelse m. m. NYARE LÄKEMEDEL

Stockholm 19x6. P. A. Norstedt & Söner. 162950